

Бойко-Гагарін Андрій

Київ, Україна

ORCID: 0000-0003-4610-3665

2 ГРИВНІ 1918 РОКУ: ХІМІЧНИЙ СКЛАД ФАРБИ

2 HRYVNA 1918: THE CHEMICAL COMPOSITION OF PAINT

У 2020 світове українство продовжує відзначати століття Української Революції 1917–1921 років, історія якої сповнена не лише відданості та героїзму в збройному захисті наших теренів⁹⁵, а і сміливих та нестандартних рішень у фінансовому та економічному плані.

Унікальним у своєму роді став перший український кредитовий білет у 100 карбованців, друкований у 1917 році, у виконанні якого застосовувалися малюнки з обох боків у стилі козацького бароко⁹⁶, грошовий знак відроджував національний дух, поєднуючи в собі низку історичних зображень. Високий номінал та майже повна відсутність засобів захисту спричинили до частих випадків фальшування першого українського паперового грошового знака⁹⁷.

Попри зростання інтересу з боку науковців до вивчення та аналізу подій Української революції 1917–1921 років, значна кількість питань є проблемними та спорадично дослідженими, цілісної історії грошового обігу цього періоду досі не відтворено на належному рівні. Вивчаючи історичні джерела, нами встановлено та введено в науковий обіг низку раніше невідомих фактів про історію проектування, побутування та фальшування розмінних марок номіналом 50 шагів 1918 року⁹⁸.

Вивчення хімічного складу паперу та фарб є досить рідкісним у дослідженнях предметів боністики, хоча цей напрямок має високий потенціал із визначення тогочасних підробок паперових грошових знаків⁹⁹. Значні перспективи застосування точної вимірювальної техніки маємо в процесі мистецтвознавчої експертизи.

Проведення вимірювання складу речовини із застосуванням вимірювального пристрою моделі Bruker Tornado дало змогу встановити склад фарби державного кредитового білета у 2 гривні 1918 року (Рис. 1). Як бачимо, для друку вказаних грошових знаків застосовувалась фарба із вмістом значної концентрації свинцю, цинку, міді, заліза та хрому, у складі присутня також мала частка барію, кальцію та калію, хоча останні елементи скоріше є поверхневим брудом, аніж присутні у складі речовини.

---

⁹⁵ Бойко-Гагарін А.С. Неопублікована кокарда Української Галицької Армії. Нумізматики і Фалеристика. № 4. Київ, 2017. С. 8–9.

⁹⁶ Бойко-Гагарін А.С. Георгій Нарбут творець грошей з національним духом. Нумізматики і Фалеристика. № 2. Київ, 2017. С. 20–26.

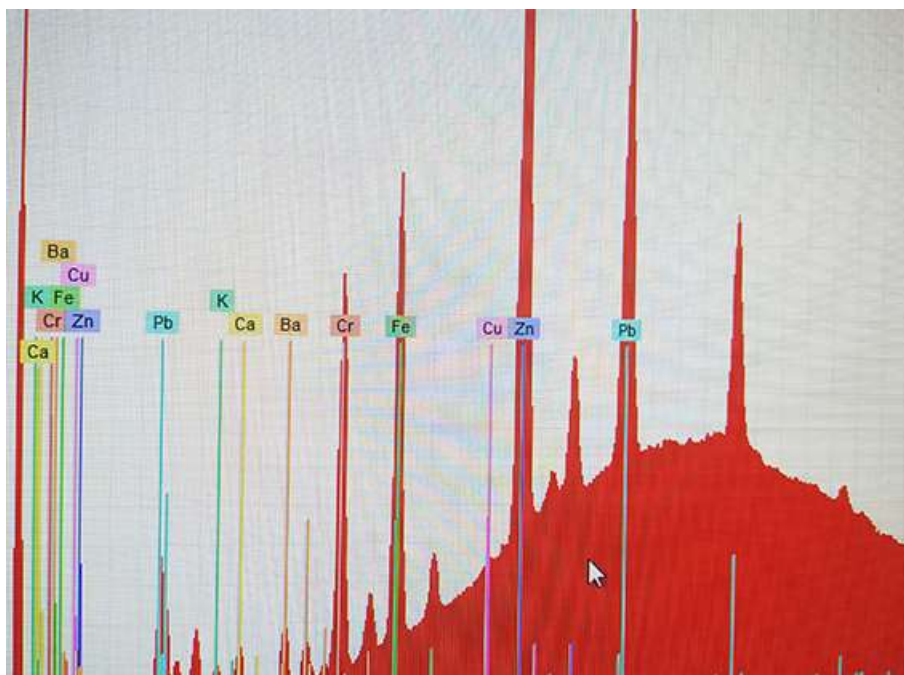
⁹⁷ Бойко-Гагарін А., Родіонова О. Тогочасні підробки 100 карбованців 1917 року у колекції НМІУ. Нумізматики і фалеристика. № 3. Київ, 2018. С. 22–25.

⁹⁸ Орлик С.В., Бойко-Гагарін А.С. Фальшивомонетництво в Україні в роки Першої світової війни. Український нумізматичний щорічник. № 1. Переяслав-Хмельницький, 2017. С. 143–164. Також: Бойко-Гагарін А., Лихацький Є. 50 шагів Української держави – невідені, справжні та фальшиві. Нумізматики і фалеристика. № 3. Київ, 2019. С. 36–40.

⁹⁹ Бойко-Гагарін А.С. Підробка паперових грошових знаків у Російській імперії XIX – початку XX ст. Вісник Черкаського університету. Серія «Історичні науки». № 1. Черкаси, 2020. С. 144–156. DOI: 10.31651/2076-5908-2020-1-144156.

Перспективи подальших досліджень у вказаному напрямку достатньо широкі. Необхідним ми бачимо проведення вимірювань із визначення складу фарб та паперу зі створенням відповідної бази даних – це дасть змогу експертам-мистецтвознавцям, музейним працівникам, які працюють із колекціями боністики, отримати ширше уявлення про автентичні грошові знаки та мати додаткові свідчення, які зможуть допомогти виявити підробки під час здійснення мистецтвознавчої експертизи, а також при прийманні рідкісних зразків паперових грошових знаків, ризик неавтентичності яких часто буває досить високим.

Ілюстрації

Рис. 2. Елементний склад фарби 2 гривень 1918 р.

Література

1. Бойко-Гагарін А., Лихацький Є. 50 шагів Української держави – невтолені, справжні та фальшиві. Нумізматики і фалеристика. № 3. Київ, 2019. С. 36–40.
2. Бойко-Гагарін А., Родіонова О. Тогочасні підробки 100 карбованців 1917 року у колекції НМІУ. Нумізматики і фалеристика. № 3. Київ, 2018. С. 22–25.
3. Бойко-Гагарін А.С. Георгій Нарбут творець грошей з національним духом. Нумізматики і Фалеристика. № 2. Київ, 2017. С. 20–26.
4. Бойко-Гагарін А.С. Неопублікована кокарда Української Галицької Армії. Нумізматики і Фалеристика. № 4. Київ, 2017. С. 8–9.

5. Бойко-Гагарін А.С. Підробка паперових грошових знаків у Російській імперії XIX – початку XX ст. Вісник Черкаського університету. Серія «Історичні науки». № 1. Черкаси, 2020. С. 144–156. DOI: 10.31651/2076-5908-2020-1-144-156.
6. Орлик С.В., Бойко-Гагарін А.С. Фальшивомонетництво в Україні в роки Першої світової війни. Український нумізMATичний щорічник. № 1. Переяслав-Хмельницький, 2017. С. 143–164.